

ВЛАСНИКИ

Ділянка садиби відома ще з 1840-х років. У 1888 році її придбала дружина київського купця 2-ої гільдії Віра Олексіївна Літошенко. Саме пані Літошенко була ініціаторкою та інвесторкою будівництва будинку, в якому розташований музей. Автором проекту та відповідальним за спорудження будинку №13 був знаменитий архітектор Микола Гарденін, який спроектував безліч житлових та прибуткових будинків, садиб, релігійних споруд у Києві та Київській області, його проекти набули статусу пам'яток архітектури. На виставці "Історія садиби. Від і до" представлені документи й первісні креслення, в яких фігурують Віра Літошенко та Микола Гарденін.

Андріївський узвіз, 13. Фасад будинку. ІСТОРІЯ САДИБИ. ВІД І ДО.



Музейні вікенди: п'ятниця, субота, неділя з 12 до 18

Андріївський узвіз, 13
www.bulgakovmuseum.com
Бронювання екскурсій + 38 044 425 31 88

МУЗЕЙ  БУЛГАКОВА



У 1902 році пані Літошенко продала садибу Особисто почесному громадянину Києва Захарію Павловичу Міровічу, який, на відміну від попередньої власниці, у цій садибі не мешкав – його адресою проживання був Університетський узвіз, 11.

У 1909 році садибу купує третій і останній власник, громадський інженер, викладач, у майбутньому архітектор Київського учбового округу й Почесний громадянин Києва Василь Павлович Лістовнічий, кавалер орденів Св. Станіслава III ст. та Св. Анни III ст. Донька пана Лістовнічого Інна Василівна Кончаковська та її родина зробили важливий внесок у відтворення меморіального інтер'єру квартири другого поверху та у булгакознавство загалом, залишивши спогади про родину Булгакових. Важливо зазначити, що наукові співробітники музею ніколи не культивували ототожнення реальної людини із персонажем роману «Белая гвардия» Лісовічем, а навпаки детально дослідили його біографію, працювали в державних архівах для того, щоб не лишалось простору для спекуляцій на його імені. Із повагою до спадщини та персони пана Лістовнічого заявляємо, що особистість і доля останнього господаря будинку завжди входили до сфери наукових досліджень музею — йому присвячено екскурсії, публікації, постійну виставку на першому поверсі, де він мешкав із родиною. У 2018 році було проведено наукову конференцію «Остання адреса»: вшанували пам'ять репресованих киян, в тому числі й пана Лістовнічого. Було оприлюднено розсекречені архівні документи: лист-донос, що слугував причиною його арешту, протоколи «опитувань» (так 1919 р. називалися допити) і велику кількість прохань на захист Лістовнічого, за якого клопотали всі співробітники його численних служб, учні, родина; а також прохання будинкового комітету з підписами, з-поміж яких «Секретар — В.Булгакова» — це Варвара Михайлівна, мати письменника. У конференції брали участь науковці музею, нащадки родини Лістовнічих, києвознавці, архівісти.

Виставка «Історія садиби. Від і до» ілюструє також і радянські часи, коли будинок було переплановано в комунальні квартири, а родина Інни Василівни – Кончаковські – займала чотири кімнати у квартирі на другому поверсі, яку колись орендували Булгакови.

ЧИЙ БУДИНОК?

Видатний києвознавець Михайло Кальницький раніше пояснив, що, згідно з міською традицією, прибуткові будинки і садиби називалися іменами ініціаторів будівництва, які власне інвестували в це свої кошти, а не іменами подальших власників. З огляду на це, будинок на Андріївському узвозі, 13 мав би називатися будинком Літошенко.

«ДІМ БУЛГАКОВА». Привласнив, вкрав чи стирив?

Такі вислови, як (цитуємо): «Булгаков привласнив, вкрав у Лістовнічого, стирив будинок» тощо є геть некоректними і маніпулятивними, оскільки родина Булгакових упродовж тринадцяти років (з 1906 по 1919) сплачувала оренду спочатку другому власнику садиби Захарію Міровічу, а з 1909 року по 1919 – пану Лістовнічому.

Вважаємо, що намагання деяких наших співвітчизників поставити під сумнів право на існування музею саме Міхаїла Булгакова у будинку №13 суперечить фактам, достовірній, підтвердженій архівними джерелами інформації і суперечить власне поняттю справедливості.

Фактом є те, що з-поміж усіх власників і мешканців садиби №13, попри всю нашу повагу до них, саме Міхаїл Булгаков здобув світове ім'я, і у 1989 році це ім'я врятувало вже аварійний будинок з комунальними квартирами від типової долі – знесення.

Беззаперечним є і факт ініціювання музею Михайла Булгакова в цьому меморіальному будинку не ним самим чи його родичами, не радянською владою, а київською спільнотою, на основі колекції із 47 предметів, яку зібрав Анатолій Петрович Кончаковський, а сам збережений будинок позиціонується як експонат №1. Для відвідувачів музей відкрився вже в часи незалежної України. Тобто, намагання тлумачити музей Михайла Булгакова як штучне утворення, нав'язане радянською пропагандою не витримує жодної критики.

Світлина 1980 року: на стіні будинку з комунальними квартирами старанно надряпано «дом Булгакова». Так читачі інтерпретували його перший роман «Белая гвардия» в якому будинок № 13 є одним із героїв – рідкісний випадок у світовій літературі.

На київський період життя письменника припала Перша світова війна, пост-революційний хаос, визвольні змагання, тривала боротьба за владу різних політичних сил – часи страшні, екзистенціальні для громадян колишньої імперії, проте сповнені надії на незалежність для колонізованих націй. Інтерпретуючи свій життєвий досвід, Михайл Булгаков апелює саме до цього будинку як до прихистку, до місця, де можна сховатися від хаосу та жахів вулиці в місті, де розпочинаються бойові дії.

За словами самого Булгакова, щось на кшталт подій, описаних у романі «Белая гвардия», він пережив у Києві. Звісно, роман є художнім текстом і не претендує на повну історичну достовірність, але перед колективом музею справедливо постали нові виклики: коректно, науково й обгрунтовано пояснити відвідувачам історичне тло творів київського циклу Михайла Булгакова і висвітлити те, що відбувалося за вікнами будинку – інша сторона має бути почута; відрефлексувати на тему як виховувала своїх громадян імперія, ставлення титульної нації імперії до культури колонізованої; як має і чи має взагалі візуально змінитися експозиція.

У відповідь на тезу, що читачі Булгакова обмежуються пост-радянським простором, стверджуємо, що згідно проекту Notable people map і дослідженню, яке передувало йому, Михайл Булгаков є найвідомішою у світі людиною, яка була народжена в Києві (детальніше про цей проект ми розповімо найближчим часом); і ставимо риторичне питання: тоді чому його твори перекладені вже на 49 мов світу?

👉 Хейт та інтернет-медіа vs наукова робота

Музей пропонує інформацію з достовірних джерел, задокументовану, наукову; прагне коректно представити історичний контекст київського періоду життя М. Булгакова в оновленій експозиції — для цього ми започаткували обговорення з експертами у галузі музейної справи, роботи з пам'яттю, істориками, філологами; музей агітує читати власне твори (а не дивитися екранізації), робити висновки на основі власного досвіду з текстами письменника. Якщо на це немає часу і бажання – це абсолютно нормально. Але тоді навіщо довіряти відвертим хейтерам і послуговуватися їхніми думками і висновками, а не своїми власними?

Вочевидь, це ознака часу і вплив інтернет-медіа, недоброчесних науковців, журналістів, блогерів і лідерів думок, які здебільшого, по-перше, не мають експертизи у літературі та історії, і конкретно в булгакознавстві, а по-друге, дозволяють собі транслювати в інфорпросторі все, що завгодно, не посилаючись на авторитетні джерела, маніпулювати інформацією та спотворювати її, і свідомо чи несвідомо поширювати фейки, користуючись необізнанністю широкого загалу, і провокувати агресію у нашому суспільстві.

Використані джерела:

1. Дом Булгакова. - К, 2015;
2. Особистості і долі, Ольга Савицька, газета “День” 2018 режим доступу <https://day.kyiv.ua/article/kultura/osobyctosti-y-doli>
3. Наша пісня гарна й нова? Михайло Кальницький режим доступу <https://don-katalan.livejournal.com/1185233.html>
4. Notable people map
режим доступу <https://tjukanovt.github.io/notable-people>

Матеріал підготувала старший науковий співробітник музею [Bulgakov museum in Kyiv](#)
Марина Сиченко